

L I T E R K A

březen 2011

Historie, kultura, politika německých zemí se vždy odrážely v dění zemí českých. Dá se tedy předpokládat, že ovlivnily v nemalé míře paměť národa. O paměti i historii přijde v rámci březnového StřeDění povídat švýcarský historik Adrian von Arburg, který je zároveň jedním z autorů projektu věnujícího se problematice vysídlování německého obyvatelstva z českého území po 2. světové válce a následným proměnám územních oblastí v pohraničí. Více si o právě vycházející edici můžete přečíst v článku našeho nového kolegy Jiřího

- » Editorial
- » Nejbližší akce a výstavy
- » Březnová výročí
- » Mimořádné programy od 9 do 99 let
- » O paměti a historii
- » „Druhý život“ orientalisty Aloise a spisovatele Roberta Musila
- » Tři otázky pro Ing. dr. Roberta a prof. Aloise Musila
- » Libri de bibliotheca nostra

Davidu. Německého spisovatele Roberta Musila, úzce však spojeného s Moravou, blíže představuje Vojen Drlík. Zajímavosti o Robertu Musilovi přináší také „3 otázky pro...“. Autor románu Muž bez vlastností je jedním ze dvou osobností slavného rodu Musilů z Rychtářova u Vyškova, jimž je věnována nejbližší výstava Památníku. Tím druhým je Alois

Musil. Životní osud i profesionální dráha katolického kněze, orientalisty, cestovatele, etnografa, beduínského šejka, botanika a spisovatele v jedné osobě zavedou návštěvníka mj. i do zemí Blízkého východu na přelomu 19. a 20. století. Vedle pozvánky na tuto výstavu přijměte i nabídku nových speciálních programů věnovaných návštěvníkům Památníku všech věkových kategorií v článku Marty Chmelařové.

Vaše Romana Macháčková

Verše měsíce
b ř e z n a

Robert Musil

*V pánu zde odpočívá Anna
co osudná jí byla vana
z ní už totiž nevylezla ven
když si jednou páchlá psem*

Žertovný epitaf přehnaně čistotné dáme

23. března 1924

proběhla v Brně v Dělnickém domě na Marxově ulici (dnes Spolková) ustavující schůze Brněnského Devětsilu. Vznikl sice již v prosinci 1923, jenže Zemská správa politická v Brně odmítla toto umělecké sdružení povolit z důvodů neúplných stanov. Brněnský Devětsil vznikl z podnětu Artuše Černíka a Jaroslava B. Svrčka, kteří v té době pracovali v redakci Rovnosti. Jako první předseda byl zvolen Bedřich Václavek, místopředseda pak Václav Naxera. Činnost Brněnského Devětsilu ustala po přenesení redakce našeho prvního uměleckého časopisu s mezinárodním ohlasem, revue Pásmo, z Brna do Prahy a po odchodu A. Černíka a F. Halase. Sdružení samotné zaniklo 23. června 1927.

Zájemcům o historii doporučujeme Spolkovou ulici navštívit. Bývalý dělnický dům, postavený z peněz získaných ve sbírkách, je dnes smutnou ruinou.

Nejbližší akce a výstavy Památníku písemnictví na Moravě

Rendez-vous o desáté

Pravidelné čtvrtední mimořádné programy pro návštěvníky od 9 do 99 let (a více) na vybraná témata vždy v 10 hod.

10. března – Rukopisy; 17. března – Velká Morava; 24. března – J. A. Komenský; 31. března – Literární Morava

16. března, 17 hod., StřeDění: O paměti a historii

Beseda nejen o českém pohraničí se švýcarským historikem Adrianem von Arburgem, jedním z hlavních autorů dosud nejambicióznějšího vědeckého počínu vztahujícího se k poválečným migracím – edice Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951.

23. března, 17 hod., vernisáž výstavy Musilové – Alois a Robert. Dva slavní z jednoho rodu, arabista a romanopisec.

Výstava věnovaná dvojici mimořádných osobností z rodu pocházejícího z Rychtářova u Vyškova, jejichž význam daleko přesahuje hranice Moravy, potrvá do 28. srpna 2011.

Mimořádné programy pro návštěvníky od 9 do 99 let (a více)

V posledních letech se muzea různých typů a velikostí snaží nabídkou svých aktivit oslovit co nejvíce návštěvníků různých skupin společnosti. Zaměřují se na děti, dospělé, školní skupiny i hendikepované.

Velká Morava, Rukopisy a prvotisky, Jan Amos Komenský, Moravští literáti 20. století – tato témata tvoří kostru expozic Památníku a zároveň nově zaváděných edukačních programů. Nejsou zacíleny pouze na děti školou povinné, ale v rámci celoživotního vzdělávání také na ostatní věkové skupiny návštěvníků. Zejména aktivní senioři, kteří se nebojí her a experimentu, budou vítáni. Cíle programů respektují věkové a individuální zvláštnosti účastníků, jejich očekávání a přání. Zejména u mladších návštěvníků je důraz kladen na praktické jednání a navození situací běžných v životě, rozvíjení otevřené komunikace,

rozvíjení kreativity a kritického myšlení, podporu aktivního přístupu ke kultuře, poznávání a rozvoj vlastních schopností, rozvíjení schopnosti spolupracovat a zároveň uplatnit svůj názor. Programy jsou koncipovány jako hodinové bloky, ve kterých se účastníci seznámí s daným tématem a prostřednictvím pracovních listů, her a dalších aktivit si získané informace upevní. Pro individuální návštěvníky a skupiny seniorů budou vyhrazena čtvrteční dopoledne pod názvem Rendez-vous o desáté (začátky v 10 hodin), školní skupiny se mohou objednávat na telefonním čísle 547 229 126 či na emailové adrese prohlidky.rajhrad@muzeumbrnenska.cz. Na stránkách Literky i stránkách Muzea Brněnska Vás budeme o programech dále informovat. Věříme, že Vás naše nové programy osloví a pomůžete nám je zdokonalovat.

Martina Chmelařová

O PAMĚTI A HISTORII

Paměť a historie jsou dva rozdílné pojmy – paměť si lze představit jako soubor představ o vlastní minulosti, které zákonitě podléhají mizení či naopak náhlému ožívání, ovlivňuje je nevědomá selekce či vědomé cenzurování a vystupují na povrch především skrze různorodé symboly; historii pak je třeba chápat spíše jako úsilí o poznání minulosti a její vědomou, byť vždy problematickou rekonstrukci. Paměť se stává v životě každého společenství důležitým prostředkem k posilování vlastního sebeurčení a historie jakožto nástroj poznání jí v tom může (avšak také nemusí) být nápomocná.

O střety mezi pamětí a historií není nouze ani v novodobých českých dějinách. Rozsáhlé poválečné přesuny obyvatel, které postihly zejména oblasti pohraničí, k takovým náročným tématům bezesporu patří. Zdaleka přitom nejde jen o samotný odsun německého obyvatelstva, ale přinejmenším ve stejné míře i o následné osídlování vyprázdňené krajiny. Přes veškerou pozornost, která se dnes těmto složitým procesům věnuje, zůstává stále mnoho nezodpovězených otázek: byl tzv. „divoký odsun“ skutečně zcela chaotický a pozdější „organizovaný odsun“ skutečně zcela spořádaný? Odkud přicházeli osídlenci a existovala kritéria pro jejich výběr? Přinesly do osídlování nějaký mezník události z února 1948? Odpovědi přijde nabídnout v rámci březnového Středění švýcarský historik Adrian von Arburg, jeden z hlavních autorů rozsáhlé edice dobových dokumentů nazvané *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951* (Středokluky: nakl. Zdeněk Susa 2010).

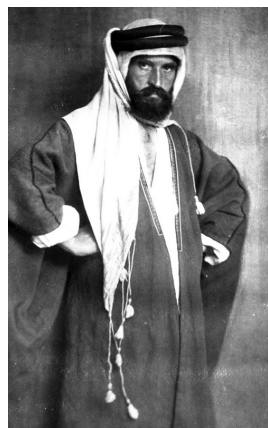
Jiří David nastoupil jako odborný knihovník Památníku v lednu 2011. Vystudoval historii a hudební vědu na FF MU v Brně, zabývá se dějinami českých zemí raného novověku. Na výše zmiňovaném edičním titulu se podílel jako technický redaktor a překladatel.

„DRUHÝ ŽIVOT“ ORIENTALISTY ALOISE A SPISOVATELE ROBERTA MUSILA

Mezi bratrance – jak si Alois a Robert říkali – je mnoho pozoruhodných spojnic. Dokonce se v něčem podobají i osudy jejich díla. Alois patřil spíše k mnohmluvným spisovatelům a jeho výkonnost byla obdivuhodná. Přesto poměrně rychle zapadl v zapomnění. Měla na tom zásluhu jistě i změna poměrů, ne nepodstatnou příčinou byl on sám. Jeho jazyk už ve své době působil archaicky a bez zásadních úprav jsou dnes jeho knihy pro mládež antikvované. Robert měl v tomto směru větší štěstí. I jeho dílo se sice propadlo až na mez hlubokého zapomnění, od padesátých let ale poutá stále větší pozornost badatelů i čtenářů. Robert na rozdíl od Aloise nepsal snadno a rychle. To, co za svého života svěřil tisku, není objemem příliš rozsáhlé, zato má pro román 20. století klíčový význam.

Sumarizující životopisné práce o obou autorech jsou z doby nepříliš dávné. Česká vyčerpávající monografie o Aloisi Musilovi dosud nebyla napsána. Naštěstí se tohoto úkolu ujali němečtí autoři, jejichž práce ovšem – jako řada jim podobných – trpí malou znalostí české části Musilova díla. To je podstatné jak pro jeho začátky, tak pro posledních pětadvacet let jeho života. Navíc zájem o Aloise má své vrcholy a své nížiny v odborném zpracování i v publicistickém ohlasu. Dodnes není vcelku zpracována jeho písemná pozůstalost uchovávaná v Muzeu Vyškovska a v Památníku národního písemnictví. V šeru zůstávají jeho široké politické a společenské kontakty, tiskem není přístupný ani průřez Musilovou publicistikou. Naštěstí osobnost cestovatele a orientalisty v poslední době znovu přitahuje pozornost domácí veřejnosti. Má na tom zásluhu Muzeum Vyškovska i Akademická společnost A. Musila, která postupně pozůstalost převádí do elektronické podoby, shromažďuje další dokumenty a dílo A. Musila propaguje.

I Robert Musil se dočkal vyčerpávajícího životopisu až padesát let po své smrti. Syntetizující biografii ovšem předcházela důkladná příprava: byly zveřejněny texty z pozůstalosti, zpřístupněna korespondence, deníky. Literární historikové podrobně prozkoumali Musilovy literární kontakty, okruh jeho známých a přátel, detailně zmapovali jeho činnost pro denní tisk. O Robertovi Musilovi dnes existuje objemná literatura, včetně úvah a poznámek dnes v zahraničí nejznámějšího českého spisovatele Milana Kundery. Musilovu dílu se dlouhodobě věnuje mezinárodní Společnost Roberta Musila sdružující odborníky z celého světa od Německa až po Japonsko, v rakouském Klagenfurtu působí Robert Musil Institut, který nedávno zveřejnil rukopisy celého Musilova díla ve formě CD.

3 OTÁZKY pro

Ing. dr. Roberta a prof. Aloise Musila

(a jejich imaginární odpovědi)

Pane doktore, jak vzpomínáte na svá brněnská léta?

To, že otec zůstal až do své smrti v Brně, bylo „ztroskotání“. Ale nepopírám, že jsem se tam přiblížil k literatuře a literátům. Psali jsme tehdy všichni, být členem nějakého spolku nebo kruhu patřilo k dobrému tónu. Někdo byl ve čtenářském spolku, někdo chodil do oblíbeného pěveckého sdružení... taky jsme sportovali a zajímalo mě i strojírenství, vždyť jsem se stal na brněnské technice inženýrem. Opravdové psaní přišlo až s Torlesem, v mezičase mezi ukončením studia na technice a zahájením studia na berlínské univerzitě...

Pane profesore, Vy jste byl v Brně jen krátce, jak vzpomínáte na dobu svých studií?

V Brně jsem byl dva roky na tehdejší českém gymnáziu. To víte, chlapec z vesnice, z rodiny, která zrovna neoplývala bohatstvím, musela splácet dluhy a pak se vymanit z dalších, když nám vyhořel statek. Bylo to těžké, užil jsem si i hladu... V Brně jsem

málem se studiem skončil – skoro celý rok jsem byl nemocný, ale pak se mi přece jen podařilo zkoušky udělat. Veselejší to bylo na teologické fakultě v Olomouci. S některými spolužáky jsem udržoval dobré vztahy několik desetiletí. Třeba s bojovným básníkem Karlem Dostálem-Lutinovem, představitelem Katolické moderny. Pravidelně jsme si psali, několikrát jsem přispěl do jeho časopisu *Nový život*, vzájemně jsme se navštěvovali.

Otázka pro Vás oba. Máte společné předky z Rychtářova. Věděli jste o sobě, udržovali jste nějaké rodinné vztahy?

Alois: Naši dědečci byli bratři, jsme, jak se na Moravě říká, vlastníci. Robertův dědeček Matyáš se usadil ve Štýrsku a svoje děti už česky nenaučil. Tak z těch našich českých rychtářovských kořenů vyrostl, abych tak řekl, odkopek, štýrský, rakouský, jazykově německý. Když se Robertovi rodiče přistěhovali do Brna, naše vzájemné styky ožily. Celkem pravidelně jsem si psal s Robertovým otcem Alfredem - nikdy mě nezapomněl informovat o tom, co dělá jeho syn. A pak jsme si pár dopisů vyměnili i s Robertem. Navštívil mě ve Vídni a po letech v Praze. To jsem bydlel ve strahovském klášteře.

Robert: A musím prozradit, že Aloisovu strmou kariéru velice pečlivě sledovala moje manželka Marta, dokonce to zaznamenávala i v dopisech své dceři. Zkrátka, věděli jsme o sobě a myslím, že jsme navzájem oceňovali svoji práci. Nezapomenu, jak Alois můj životopis doplnil v článku do *Prager Presse*. Tehdy jsem slavil padesátiny. Pak už náš osud stále více a více vzdaloval...

Libri de bibliotheca nostra

Památník písemnictví na Moravě začal v roce 2006 vydávat bulletin s názvem *Libri de bibliotheca nostra* – Knihy naší knihovny, ve kterém seznamuje čtenáře a badatele s fondy nejen Knihovny Muzea Brněnska, ale také s obsahem Knihovny Benediktinského opatství Rajhrad. V jednotlivých číslech čtenář najde informace o nových přírůstcích do centrální knihovny i do knihoven na pobočkách a také o knižních souborech, které se pracovníkům Památníku písemnictví podařilo získat.

První číslo bulletinu nabídlo seznam samizdatové literatury z daru brněnského nakladatele a vydavatele Jana Šabaty a pražského sběratele Jiřího Gruntoráda, druhé bylo věnováno německy psané literatuře o Moravě. Třetí v pořadí obsahuje jedinou evidenci celku 1500 svazků knih z tzv. rezervního fondu benediktinské knihovny. Zbývající čísla prvního ročníku mapují běžné přírůstky.

V následujícím roce 2007 vyšel bulletin v deseti číslech. Ve druhém a třetím vydání se objevil seznam knih z velkorysého knižního daru bratrů Dušana a Mirko Riedlových, ve čtvrtém se čtenář seznámil s bibliofiliemi, které Památníku daroval sběratel Milan Humplík. Další čísla nabízejí opět běžné přírůstky z darů a nákupů.

Třetí ročník obsahuje celkem šest čísel, zvláště zajímavá jsou čísla dva a pět. Dvojka zahrnuje přírůstky do sbírkové knihovny Památníku písemnictví – především bezručiana. Pětka je soupisem souboru periodik, zařazených do dokumentačních materiálů.

Od roku 2009 vychází bulletin čtyřikrát ročně. Všechna čísla mají podnázev *Běžné přírůstky* a nalezneme zde nejen nové akvizice do centrální knihovny, ale i do regionálního fondu Podhoráckého muzea v Předklášteří či do sbírkového fondu Muzea ve Šlapanicích nebo Památníku písemnictví.

Pátý ročník je zahájen číslem obsahujícím soupis kolekce map a atlasů benediktinské knihovny. Následuje seznam přírůstků do centrální knihovny Muzea Brněnska, především jde o soubor tisků ze Staré Říše. Přírůstkům do fondů Muzea ve Šlapanicích a

Podhoráckého muzea se věnuje číslo třetí. Zatím poslední číslo nabízí soupis publikací o Petru Bezručovi a jeho tvorbě a seznam jeho získaných děl.
Na tento rok připravujeme čtyři čísla bulletinu Libri de bibliotheca nostra, které se zaměří na jednotlivé sbírkové knihovny poboček Muzea Brněnska.

Petra Křivová

Vydává Muzeum Brněnska, příspěvková organizace

připravuje Památník písemnictví na Moravě

Klášteř 1, 664 61 Rajhrad

tel. 547 229 136

e-mail: rajhrad@muzeumbrnenska.cz

www.muzeumbrnenska.cz/rajhrad.htm

Odpovědný redaktor: Vojen Drlík, redaktor: Romana Macháčková

Autoři textů: Jiří David, Vojen Drlík, Martina Chmelařová, Romana

Macháčková, Petra Křivová

Vychází desetkrát ročně, číslo 3, ročník 5.